

YENİ YAYINLAR

A. DİLÂÇAR

Sir Gerard Clauson: *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, XLVIII + çift sütun 989 s., Clarendon Press, Oxford 1972.

Nisan 1972'de Sir Gerard Clauson'ın Oxford Üniversitesinde yayımladığı "XIII. yüzyıl öncesi Türkçenin etimoloji sözlüğü", 1969 yılından beri Eski Türkçe ve Türk etimolojisi alanında ortaya konulan üçüncü yapıttır. 1969'da Finli Türkolog Martti Räsänen, çalışma arkadaşlarıyla birlikte, *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen* adlı yapıtı ("Türk dillerinin etimoloji sözlüğü denemesi", çift sütun 533 s., II. cilt olarak *Wortregister* = "Dizin", çift sütun 135 s., 1971), Helsinki'deki Fin-Ügor Kurumunda yayımladı; aynı yılda Sovyet Bilimler Akademisinin Dilbilim Enstitüsü de *Drevnetyurkskiy Slovar'*ı ("Eski Türkçe sözlüğü", XXXVIII + çift sütun 676 s., Leningrad) yayım alanına çıkardı. Bu son sözlük VII.XIII. yüzyıl Türk lehçelerini kapsadığı gibi, Sir Gerard'ın sözlüğü de XIII. yüzyıl sınırını geçmemiştir. Her iki sözlükte de metinlerden seçilmiş bol tanık sıralanmıştır. Yukarıda anılan üç yapıta, etimoloji ve açıklama bakımından Gerhard Doerfer'in 1963'ten beri Wiesbaden'da yayımlamakta olduğu *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen* ("Yeni Farsçada Türkçe ve Moğolca öğeler") adlı yapıtının şimdiye dek çıkmış olan II. (671 s., 1965) ve III. (670 s., 1967; son IV. cilt daha çıkmamıştır) ciltlerini de katmak gerekir. Elde bulunan iki ciltte 1296 Türkçe sözcüğün etimolojisini ve bunların açıklanmasını görüyoruz. Sir Gerard'ın yapıtını eleştirirken bütün bu kitapların da göz önünde bulundurulmasını kaçınılmaz bir gereklik saymak doğru olacaktır kamsındayım.

Başka dil topluluklarında, örneğin Hint-Avrupa dil ailesinde, elde edilen etimoloji verimlerinin yüksek ve belgin niteliğini göz önünde bulundurursak, Türk dili etimologlarının önüne dikilen güçlükleri kolayca anlarız. Bundan dolayı, Türk dilinin benzer etimoloji sözlüklerinde olduğu gibi, Sir Gerard'ın yapıtında da çok kez "kökü karanlıktır", "kök anlamı bilinmiyor"

biçiminde yargılara rastlanmakta, ve sözlük yer yer etimoloji ereğine ulaşamayarak daha çok tarihsel sözlük niteliğini kazanmaktadır. Ne var ki, Sir Gerard, bu eksiği kapatmak için değil, geniş araştırma ve taramalarının mutlu bir sonucu olarak, yapıtını, çağlar boyunca derlenip sınıflandırılmış değerli bir tanıklar gömüsü durumuna getirmiştir*.

Sözlüğün işlenmesindeki tutum, yazarına özgü olan ana ilkelere bağlıdır. Bunları önceden bilmemiz gerekir. Yapıtın 48 sayfa tutan önsöz ile Türkçedeki ekler dizini bölümünde Sir Gerard ana savını bize şu sözlerle açıklamaktadır: “1. Bizce bilinen başka hiç bir dille, özellikle Moğolca ve Tunguzca ile, ortak bir ana dilden türemiş olma bakımından kardeşlik bağı bulunmayan bir dil olarak Türkçe, Çin seddinin batı ve kuzey bozkırlarında, bugün kesinlikle sapıtanamayan bir çağda, fakat her halde Milâttan çok önce şekillenmiştir; 2. Önce tek bir dil olan Türkçe, Milâttan sonra olmamak üzere, belki de Milâttan önce, iki ana kola ayrılmıştır: “standart Türkçe” ile “l/r Türkçesi”; 3. Milâttın ilk bin yılında “standart Türkçe” yavaş yavaş iki ya da üç lehçeye ayrılmış, bunlar da kısa bir süre sonra bağımsız dil durumuna gelmiştir”. Bundan anlaşıldığına göre, Sir Gerard, Altay dil birliği kuramına inanmadığı için, sözlüğünde, başkalarınca Altay dilleri ile birinci derecede ilişkili sayılan sözcüklere bu dillerden “akraba” göstermemiş, yer yer bu gibi sözcüklerin alıntı olduklarına değinmekle yetinmiştir.

* Sir Gerard Clauson'ın bundan önceki başlıca makale ve kitapları şunlardır: “Turkish Ghost Words” (Türkçede ‘görüntü’, aslında bulunmayan sözcükler, JRAS 1955); “A Note on Qapqan” (‘Kapkan’ üzerine bir not, JRAS 1956); “The Ongin Inscriptions” (Ongin yazıtları, JRAS 1957); *The Turkish and Related Sounds* (Türkçe ve ilgili sesler, Wiesbaden 1957); “Türkçe Sözcük Üzerinde Araştırmalar” (Jean Deny Armağanı, T.D.K. 1958); “The Case Against the Altaic Theory” (Altay kuramına karşı sav, CAJ 1957); “A propos du manuscrit Pelliot tibétain 1283” (Pelliot'nun 1283 sayılı Tibetçe elyazması dolayısıyla, JA 1957); *Sanglax. A Persian Guide to Turkish Language* (Muhammed Mehdi Han'ın 'Senglah' adlı Çağatayca-Farsça sözlüğünün yayımı; önsöz, giriş ve açıklamalarla, 8+113+367 s. E.J.W. Gibb Memorial. New Series XX, Londra 1960); “The Initial Labial Sounds in the Turkish Languages” (Türk dillerindeki sözcük başı dudaksıl sesler, BSOAS 1961); *Turkish and Mongolian Studies* (Türkçe ve Moğolca Üzerinde Araştırmalar, Royal Asiatic Society Prize Publication Fund XX, Londra 1962); “Notes on ‘İrk Bitig’ (İrk Bitig üzerine notlar, UAJ 1961); “The Concept of ‘Strength’ in Turkish” (Türkçede “güç” kavramı, Németh Armağanı, T.D.K. 1962); “The Name Uygur” (‘Uygur’ adı, JRAS 1963); “Early Turkish Astronomical Terms” (Eski Türkçe gökbilim terimleri, UAJ 1963); “Three Notes on Early Turkish” (Eski Türkçe üzerine üç not, TDAY 1966); “A Lexicographical Appraisal of the Altaic Theory” ve “Armeno-Kitchak” (Altay kuramının sözlük bakımından değerlendirilmesi ve ‘Ermeni Kıpçaksası’, Varşova Konferansları, 1968). Kısaltmalar: JRAS = Journal of the Royal Asiatic Society; CAJ = Central Asiatic Journal; JA = Journal Asiatique; UAJ = Ural-Altische Jahrbücher; BSOAS = Bulletin of the School of Oriental and African Studies; TDAY = Türk Dili Araştırmaları Yıllığı -Belleten.

Sir Gerard'ın başlıca amaçlarından biri de Türkçedeki anlam gelişim ve değişimlerini izlemek olmuştur. Bu izleme, "Erken Türkçe"den (yazarın İng. Early Turkish dediği çağdan, yani Kök-Türkçenin, Uygur ve Karahanlı Türkçelerinin deneştirilmesiyle yeniden kurulabilen VIII. yüzyıl öncesi Türkçeden) günümüze dek uzanan bir süreyi kapsamaktadır. Sözlükte Çince, Sanskrit dilinden, Soğdakçadan, Arapçadan ve Farsçadan alıntı olan Türk sözcüklerine az yer ayrılmış ve genel olarak XIII. yüzyıl başında meydana gelen Moğol akımı sınırında durulmuştur.

Sir Gerard'ın, eski Türkçe çağından ele aldığı lehçeler - yazarın bölümlenme, sınıflama ve adlandırmasına göre - şunlardır: 1. Türkü (yani Kök-Türkçe: a. VIII. yüzyıl: Tonyukuk, Kül Tegin, Bilge Kağan, Küli Çors ve Ongin yazıtları; b. VIII. yüzyıl sonrası: Moğolistandaki küçük yazıtlar, Yenisey ve Talas yazıtları, "İrk Bitig", "Huastuanift" ve Manici yazılar); 2. Uygur ve Uygur A (a. Uygur: VIII - XIV. yüzyıllar: Şine-usu yazıtı, Kara Balgasun yazıtı; Hristiyan, Manici ve Buddhacı yazılar: "Uigurica" I-IV, "Manichaica" I-III, "Türkische Turfantexte" I-X, "Kuanşi im puser", "Tışastvustik", "Hüen-tsang" mektupları ve biyografyası, "Zwei Pfahlschriften", "Uigurische Sprachdenkmäler", "Suvarnaprabhāsaśūtra"; dinle ilgili olmayan metinler: tıp, astronomi, fal, ticaret ve yasa ile ilgili yazılar; b. Uygur A: "Türkische Turfantexte VI" ile "Türkiyat Mecmuası IV"teki Buddhacı yazılar); 3. Eski Kırgız (Tuva yazıtları IX - X. yüz yıldan 4. Hakani (yani Karahanlı Türkçesi: XI. yüzyıl: "Kutadgu Bilig", Kaşgarlı Mahmut "Divan"ı); 5. Oğuz (XI. yüzyıl, Kaşgarlıda geçen sözcükler); 6. Kıpçak (XI. yüzyıl, Kaşgarlıdaki sözcükler); 7. Kaşgarlıda geçen Arğu, Çigil, Gancak gibi küçük lehçe sözcükleri, hepsi XI. yüzyıl). Bunlarda geçen kimi sözcükler daha sonraki lehçelerde de izlenmiştir.

Sir Gerard, Ortaçağ Türk metinlerini şöyle sınıflamıştır: 1. Doğu Türkeli (Çin): Çince-Uygurca sözlükler (XIV. yüzyıl); 2. XIII. yüzyıl Kur'an tefsirleri; 3. Çağatayca metinler (XI.-XV. yüzyıllar); 4. "Atabetü'l-hakayık" (XIII. yüzyıl, Moğolca sözcüklerden dolayı); 5. XIV. yüzyıl Kur'an tefsirleri; 6. Rabguzi: "Kısasü'l-enbiya" (XIV. yüzyıl); 7. İbni Mühenna sözlüğü (XIV. yüzyıl); 8. Çağatayca metinler: "Bedaiü'l-lûgat" (XV. yüzyıl), "Abuşka" sözlüğü (XVI. yüzyıl), "Senglaş" (XVIII. yüzyıl); 9. Şeyh Süleyman'ın Çağatayca sözlüğü (1881); 10. Zemahşeri: "Mukaddimetü'l-edeb" (XII. yüzyıl); 11. Harezmi Türkçesi yazıları, XIII - XIV. yüzyıllar: Ali: "Kıssa-i Yusuf", XIII. yüzyıl, "Oğuz Kağan" destanı, "Muinü'l-mürid" XIV. yüzyıl, Kutb: "Husrev u Şirin", Harizmî: "Muhabbetname", Mahmut ibn Ali: "Nehcü'l-

feradis", Seyfi Serayi: "Gülistan" çevirisi. 12. Ortaçağ Kıpçakçası sözlükleri, XIV - XV. yüzyıllar: "Codex Cumanicus" XIV. yüzyıl, Houtsma sözlüğü XIV. yüzyıl, Ebu Hayyan: "Kitabü'l-idrak" XIV. yüzyıl, Cemaleddin et-Türki: "Kitabü'l bulgati'l müştak" XIV. yüzyıl, "Et-Tuhfetü'l zekiyye" XV. yüzyıl, "El-Kavaninü'l-külliyе" XV. yüzyıl, "Ed-Durretü'l-mudî'e" XV. yüzyıl; 13. Selçuklu ve Eski Osmanlıca, XIII. yüzyıl ortası - XV. yüzyıl: Mevlâna'daki Türkçe beyitler, Sultan Veled'deki Türkçe beyitler, "Dede Korkut" kitabı, XV. yüzyıl (Türkmen lehçesi?); "Tanıklarıyle Tarama Dergisi"ndeki metinler (T.D.K.).

Yazar, yukarda açıklandığı gibi, eski İdil ve Tuna Bulgar Türkçeleriyle bugünü Çuvaş Türkçesini "I/r dili" diye bir tarafa ayırdıktan sonra, kalan çağdaş Türk lehçelerini 6 başlık altında şu biçimde sınıflamıştır: 1. Kuzeydoğu: Yakut, Tuva, Hakas, Altay; 2. Güneydoğu: Doğu Türkeli (Çin): Yeni Uygur (Türki), Tarancı, Sarı Uygur (Salar Türkçesi alınmamıştır); 3. Kuzey orta: Kırgız, Kazak; 4. Güney orta: Özbek; 5. Kuzeybatı: Kazan Tatar, Karaim, Karakalpak, Nogay, Kumuk, Başkurt, Karaçay, Balkar; 6. Güneybatı: Azeri, Osmanlı ve "Cumhuriyet Türkçesi" (İng. Republican Turkish; "Türkiye Türkçesi" terimi kullanılmamıştır), Türkmen (Gagavuz Türkçesi de alınmamıştır). Eksiklerden biri de Gerhard Doerfer'in yıllardan beri üzerinde işlemekte olduğu yeni bulunan İran Türkçesidir. Bu lehçelerden biri olan Horasan Türkçesi belki Türkmenceye bağlanabilir, fakat Halac Türkçesi denilen, bir bakımdan Tuva Türkçesine bağlanabilen fakat Doerfer'e göre başlı başına bir Türk dili dalı olan çok eskismer bir Türk dilidir (son olarak bk. G. Doerfer: *Khalaj Materials*, Bloomington - Den Haag 1971). Sir Gerard bunları hesaba katmadığı gibi, İranda eskiden beri bilinen Eynallu ve Kaşkay lehçelerini de anmamıştır.

Yazara göre, Türkçeden Moğolcaya geçen alıntılar üç çağa ayrılabilir: 1. V - VI. yüzyıllar: bir I/r Türkçesi konuşan topluluktan, sanıldığına göre eski Çindeki Tavgaç (T'o-pa) Türkçesinden, Moğolca konuşan bir topluluğa, ki bunlar Kitan'lar olabilir; 2. VIII - XII. yüzyıllarda Türkçeden Moğolcaya geçen sözcükler; 3. Çingiz Han çağında Moğolcanın Türkçeden alıntıları. Toplu olarak yapılan en eski alıntıların tarihi XIII. yüzyılın öncesinden olmasa gerek. Buna karşılık, Türkçeye, eski ve orta çağlarda Çince, Sanskrit dilinden, Soğdakçadan ve başka kaynaklardan birtakım sözcükler girdiği gibi, Türkçede Moğolcadan da alıntılar vardır, örneğin "zaman, devir" anlamına çağ sözcüğü ki alıntıların orta katmanındandır.

Türkçemizin doğunun eski dillerinden yaptığı alıntılar konusunda, yer yer Sir Gerard bize takılmaktadır. Örneğin, *âcûn* (yazar başka birçok yer-

lerde olduğu gibi bu sözcükteki *a* seslerini uzun saymaktadır) sözcüğünün etimolojisini önümüze serdikten (Soğdakça "zıvn = "hayat, varlık" > VIII. yüzyıl Buddhacı ve Manici Uygur Türkçesinde aynı anlam, fakat İslâm Türkçelerinde *âcûn* = "dünya") sonra şu yargıyı öne sürmektedir (s. 28): "Cumhuriyet Türkçesine *âcûn* sözcüğü alınırken bunun öz Türkçe olduğuna yanlış olarak inanılmış ve *dünya* sözcüğünün yerine konmuştur". Ne var ki gerçek bu değildir. Biz *acun* sözcüğünün Soğdakçanın mahı olduğunu biliyorduk. Soğdakça ölmüş, sömürülmüş ve miras olarak alt katmanımızda yatıyordu. Öbür tarafta, *dünya*'nın yaygın bir sözcük olduğunu ve bunu yaratan ulusun yaşamakta olduğunu da göz önünde bulundurduk. Türkelinde miras olarak bulunanı benimsemeyi, bize özgü olmayanı kullanmaktan yeğ saydık. Aynı gerçeğin başka bir örneği de *kent* sözcüğüdür. *Kend*/*kand* (s. 728, Soğdak. *kend*), VIII. yüzyıldan beri Türkçede kullanılmaktadır; önce "köy, küçük yerleşme" anlamındaydı, sonra "şehir" değerini kazandı. *Şehir* İrancadır (Eski Farsça *şšādra*, Pehlevice *šādr*, Yeni Farsça *šahr* > Osmanlıca *şehir*). Yine aynı düşünce ile, *Semerkind*'i, *Taşkent*'i, *Özkend*'i, *Ordukind*'i ve benzerlerini göz önünde bulundurarak, şimdi başka bir anlama da gelen Türk asıllı eski *balık*'tan da bu nedenle kaçınarak, *kent* canlandırılmıştır.

Yapıtının ana bölümüne girmeden önce, Sir Gerard Türkçedeki soneklerin bir listesini, örnek ve açıklamalarla birlikte, eklemiştir: isimden isim yapan 64, fiilden isim yapan 47, isimden fiil yapan 19, fiilden fiil yapan 17, hepsi 147 ek (krş. Rusça "Eski Türkçe Sözlüğü"nde [s. 649-668] VII - XIII. yüzyıl Türkçelerinde değişik yazımla kullanılmış olan 473 yapı ve çekim ekini gösteren liste); yazar, bunlara 8 "bitimlik" (İng. ending) de eklemiştir: örneğin, 1. *çekür-ge*, 2. *yalā-vaç* ("ses" anlamını veren *-vaç* bölücüsü İrancadan alıntıdır; *yalāvaç*'ın Türkçesi: *élçi*, *sāvçı*), 3. *karğı-lāç* (=kır langıç ve onun gibi hızlı uçan kuşlar), 4. *taviş-ğān* (=tavşan), *sıç-ğān* v.b., 5. *ars-lān*, *sirt-lān* v.b., 6. *çığıl-vār* (=kısa bir ok türü; İranca *-vār* = taşıyan), 7. *ottu-z* (=30), *sekki-z* (=8), *ağı-z*, *ti-z* (-diz), *toñu-z* (=domuz), *kundu-z* gibi sözcükler; 8. *sağ-dıç*, *sav-dıç* (=sepet), *tar-dıç*, metinlerde yalnız bir kez geçmiş olan (Lat. hepax legomenon) ve anlamı kesinlikle bilinmeyen bir sözcük.

Sözlük, çoğu sözlüklerde görülen yalnız alfabe sırası yönteminde değildir. Arapça "kamus"larda görülen "ahadî" (unilateral), "sünaî" (biliteral), "sülâsî" (trilateral) yöntemini andıran bir yöntem kabul etmiştir. Sir Gerard'ın "kod harfi" (code letter) dediği harflerle yazılı başlıklar hep bir, iki ya da üç harfli olup, görünüşte "kamus"lardaki "sünaî" ve "sülâsî" sesteş (consonne) kalıplarını hatırlatmaktadır. Fakat, bunlar hep sesteş harflerden mey-

dana geldikleri halde, "hece" değerini taşımaktadır. Yazar, bu ikili ve üçlü "kod"lara "bir heceli" (Mon. = monosyllable), "iki heceli" (Dis. = dissyllable), "üç heceli" (Tris. = trisyllable) değerini vermiştir; dört, beş heceliler de Tris. başlığı altına alınmıştır. Bütün "kod" başlıklarında, "fiil" olanlara V. (= verb) harfi eklenerek ve sonlarına kök sonunu gösteren - çizgisi konarak, "kod", fiil olmayanlardan ayrılmıştır. Seslilerle başlayan sözcükler, başta hep bir araya getirilerek A ve E ile başlayan birli, ikili, üçlü hece "kod" başlıkları altına alınmış, kısa ve uzun É, I, İ, O, Ö, U, Ü seslileri de A ve E "kod"larına yüklenmiştir. Sesteş "kod"larında yalnız B, C, D, Ğ, G, L, M, N, R, S, Ş, Y, Z harfleri kullanılmış, *p*, *v*, *f* sesleri B'ye, *ç*, *j* sesleri C'ye, *t* ve *ð* sesleri D'ye, kalın *k* ve *h* sesleri Ğ'ya, ince *k* sesi ile *h*, G'ye yüklenmiştir. Örnekler: Mon. AĞ kodu altında: *a :ğ¹* (iki bacak arasındaki yer, pantolon ağ), *a :ğ²* (örgü ağ), *a :k* (ak, beyaz), *ak* (kötü, tiksiniç, Çinceden alıntı), **ığ* (ağlama), *ık* (hıçkırık), *oğ* (boş, tembel), *u :g* (çadırı geren tahta destek), *ok* (ok), *ok/ök* (pekitme edatı), Mon. V. AĞ- kodu altında da *a :ğ⁻¹* (ağmak, yükselmek), *a :ğ⁻²* (yüz rengi değişmek, sararmak), *ak-* (akmak), *ığ-* (*yığ-* fiilinin yanlış bir yazılışı), *uk-* (anlamak, kavramak) gibi tek heceli sözcükler yer almış ve her birinin VIII. yüzyıldan bu yana olan biçim ve anlam gelişimi tanıklarla gösterilmiştir. Sözlükte kullanılan bu yöntemi, türlü nedenlerle, beğenmeyenler olabilir, fakat bizce, iyi düşünülmüş bir yöntemdir, buna kolaylıkla alışılabilir. Yalnız, yer yer, bir sözcüğün ve bunun türevlerinin ayrı başlıklar altına düşmüş olması güçlükler yol açabilir: örneğin, *uvut* "iki heceli isim", *uvut-mak* "iki heceli fiil", *uvutsuz* "üç heceli isim", *uvutlan-mak* "üç heceli fiil" başlıkları altında ayrı ayrı gruplara alınmıştır; *ev*, *evlig* (=evli), *evlenmek*, *evsemek* (=evini özlemek) sözcükleri de dört ayrı "kod" altına düşmüştür.

Ayrıca bir eleştirme de Sir Gerard'ın "uzun sesliler"ine karşı yönetilebilir. Ana Türkçede, yazılı olarak da Karahanlıcada, Yakutçada, Türkmencede, Halaccada, İran Türk lehçelerinde ve başka topluluklarda uzun seslilerin bulunduğu bir gerçektir. Ne var ki, Sir Gerard'ın *a :*, *ı :*, *o :*, *u :*, *é :*, *e :*, *i :*, *ö :*, *ü :* fonetik notasyonla gösterdiği uzun vokallerin yalnız gerekli yerlerde kullanılmış olması tartışılabilir. Kaldı ki, *Turkish and Mongolian Studies* başlıklı yapıtında olduğu gibi, bu sözlüğünde de (s. VII) Sir Gerard, "900 - 1200 yıl önceki Türkçenin tam telâffuzunu ortaya çıkarmak için hiç bir olanak yoktur" gerçeğini ortaya koymuştur. Bundan dolayı, şüphesiz, bu konuda tartışmalar ve tartışmalar olacaktır. Gerekmeyen yerlere sesli katma konusunda, bundan önce de Sir Gerard eleştirilmiştir. Örneğin, Sir Gerard *Türk* adının aslına birçok yazılarında (1955, 1956 v.b.) ve burada (s. 542) *Türkü*

olarak göstermiş, Alman Türkoloğu Gerhard Doerfer yukarda anılan yapıtında (1965'teki II. cilt, s. 483-495, sözcük sayısı 888) *Türk* adının **türük* kalıbında bir köke doğru izlenebildiğini, *Türkü*'nün de yanlış olduğunu göstermiştir. Belirtildiğine göre, Kök-Türk yazı sisteminde sözcük sonu seslileri, kurallı olarak ve şaşmadan, yazı ile gösterilirdi; buna göre eğer *Türk*'ün aslı *Türkü* olmuş olsaydı, sondaki -ü'nün de gösterilmiş olması gerekirdi. *Türk* adının temel anlamı konusunda da Doerfer'in, Sir Gerard'a takışması olmuştur. Sir Gerard'a göre, Kaşgarlı'ya dayanılarak, *türk*'ün ana anlamı "olgunluk çağına erişmiş"tir. Doerfer bu sözcüğü *türük*'e bağlayarak, *türük*'ün de Uygur Türkçesinde "güçlü" anlamına kullanılmış olduğunu göstererek, bunu "güç, kuvvet" kavramına bağlamış ve *türük*'ün "güçlü, kuvvetli" demek olduğunu tanıtlamıştır.

Sir Gerard sözlüğünde alıntıları, metinlerde yanlış yazılmış olanları, türevleri, ve ikincil biçimleri, sözcüklerin başına eklediği kısaltma harfleriyle göstermiştir: F = yabancı asıllı sözcük, E = yanlış sözcük, D = türev, S = ikincil, gibi. Örneğin, *F buyan* (Moğolcadan alıntı olarak Karahanlı Türkçesinde *muyan*) < Sanskrit *punya* = hayır işleme, sevap; ?*F?D ye:k* = şeytan, cin: eski görüş bunun Prakrit *yakka*'dan (Sanskrit *yakṣa*) türemiş olduğuna inanır: bu olamaz, çünkü Uygur Türkçesinde *ye:k* değil, doğrudan doğruya *yakṣa* kullanılmıştır: *ye:k*, Sanskrit sözcüğünün Soğdakça ya da Çince çevriyazısı olsa gerek; *S beyin* < **bēni* : = beyin, krş, Karahanlı *mēni* / *miṇi* = beyin, Kaşgarlı II/299; *D bunça* = *bu* sözcüğünün -ce hali (aequativus). Sir Gerard alıntı sözcük konusunda yer yer usa vurmak yolunu tutmuştur. Örneğin, *to:n/do:n* (= giysi, don) maddesinde (s. 512) bu tutumu görüyoruz. "Giysi, don" anlamına olan *tōn/ton* sözcüğümüzü Orta İrancanın Saka lehçesinden, *tauna*'dan alıntı sayanlar vardır, A.v. Gabain vb., Caferoğlu sözlüğünde ("Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü", T.D.K. 1968), Rusça "Eski Türkçe Sözlüğü"nde *ton* öz Türkçe bir sözcük olarak görünmektedir. Sir Gerard da bunlara uymaktadır, çünkü, dediği gibi, "eski Türklerde iç giysi ve dış giysi için Türkçe asıllı bir sözcüğün bulunmamasını düşünmek olasılık dışında kalır". Böyle olduğu halde, Martti Räsänen'in yukarda anılan sözlüğü (s. 488) Türkçe *tōn* sözcüğünü Saka dilindeki *thauna*'dan alıntı saymaktadır.

Sir Gerard Clauson'ın sözlüğü, ufak tefek kusur ve pürüzleri bir tarafa bırakırsak, şüphesiz, büyük bir boşluğu dolduracaktır. Yıllar boyu sıkı bir çalışmanın ürünü olan bu yapıt, koynunda, XIII. yüzyıl öncesinden olduğu gibi sonrasından da, elde bulunan bütün kaynaklardan taranmış, düzenlenmiş bir gereç bolluğu toplamıştır. Sir Gerard, yanılmaz olduğu kanısında olmadığını ve bu yoldaki özrünü, Kaşgarlı'da geçen şu sav ile bildirmiştir:

Yazmas atım yağmur, yanılmas bilge yanku.

Yanılmaz atıcı yağmurdur, yanılmaz bilgin de yankı.

Biz de bu tanıtlama yazısını, Sir Gerard'ın önsözündeki bu savı yinelemekle bitireceğiz.